

Важливо що б військовослужбовець сам відкрив для себе ці канали та відчув свій зв'язок з ними, це підвищує ефективність подальшої реабілітаційної роботи з особами, які перебували військовополоненими.

- Розробка плану дій, які допоможуть персоналу на реабілітації, оскільки такі особи стикаються з проблемами адаптації до нормальної роботи, життя у родині та суспільстві. Особливо це стосується тих, хто пережив каліцтво, втрату працездатності або дієздатності (ампутації кінцівок, втрати органів, кастрації).

Після завершення процесу постізоляційної підтримки подальшим психологічним супроводженням колишнього полоненого займається сертифікований психолог за місцем проживання. Він проводить скринінг, моніторинг та надає психологічну допомогу особі, яка перебувала у примусовій ізоляції; підтримує та надає допомогу членам його сім'ї, консультує та дає поради безпосередньо командирів щодо відновлення особи.

Окрім цього, психолог, який приймав участь у постізоляційних заходах, обов'язково телефонує колишньому полоненому після 3-х та 6-ти місяців після повернення. У випадку нестабільного психоемоційного стану особи, фахівець телефонує і після 9-ти та 11-ти місяців (оскільки саме в цей період зростає емоційне напруження, що обумовлено річною циклічністю спогадів).

У разі необхідності, навчаємо сім'ю взаємодіяти зі ЗМІ (перелік питань, які не рекомендується висвітлювати).

Таким чином, постізоляційна підтримка військовослужбовців, які перебували у примусовій ізоляції в умовах гібридної війни, повинна включати повноцінну психотерапію, медикаментозну підтримку, роботу з сім'ями, соціальну реабілітацію, допомогу з облаштуванням мирного життя. Ця діяльність передбачає спільну роботу цілого ряду фахівців і всіх людей, які мають близькі контакти з бійцями лікарів, психотерапевтів, психологів, юристів, представників духовенства та ін.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ЗСУ В ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ

*А.П. Ткачук, к.істор.н., аташе з питань оборони
Посольства України у республіці Австрія*

Створення, розвиток та реформування Збройних сил України (ЗСУ) перебували у цілковитій залежності від перебігу націонал-державницьких процесів та рівня розвитку громадсько-політичних організацій.

Багатогранність суспільно-політичних процесів 1990-х рр. спонукає сучасного дослідника при розгляді озвученої проблеми звернути особливу увагу не лише на ретельний відбір джерельного матеріалу, але й ґрунтовно підходити до формування концепції наукової роботи, адже концепція є

визначальним задумом до розгляду досліджуваних процесів та явищ. Під час роботи над нею перед дослідником виникає спокуса концептуалізації безперервності процесу будівництва ЗСУ від суспільно-політичних подій минулого, пошуку так званих «генетичних зв'язків» між минулим та сучасністю. Безсумнівно такий підхід має право на життя, оскільки спрощений розгляд суспільно-політичних процесів в УРСР наприкінці 1980-х – поч. 1990 рр. є недостатнім. З іншого боку, значне «заглиблення в тему» несе у собі загрозу відхилення від предмету дослідження і, як наслідок, науковець «губиться» у масі джерельного матеріалу.

Під час формування наукової концепції проблеми візії політичних партій та рухів до створення Збройних сил України на початку 1990-х рр. необхідно звернути увагу на:

- суспільно-політичні трансформації в СРСР наприкінці 1980-х – початку 1990-х рр. та розвиток українського націонал-патріотичного руху в УРСР;
- стан Збройних сил СРСР та ставлення українського суспільства до служби в Радянській армії;
- реакцію військовослужбовців на дезінтеграційні процеси в СРСР та проголошення незалежності України.

Дослідження даної проблеми не лежить в межах лише історичної науки. Тому досліднику слід звертатися до низки суміжних дисциплін, які можуть доповнити дане дослідження, зокрема політології, соціології та навіть економіки. Така міждисциплінарність є необхідною з точки зору адаптації термінів і категорій тих дисциплін, що дають змогу перебувати в межах історії, а також проводити об'єктивну оцінку сучасності

Під час формування концепції окресленої проблеми ключовим має бути врахування першого, політичного аспекту. Це продиктовано тим, що створення української армії було тісно пов'язане з діяльністю націонал-патріотичних рухів в УРСР в 1980-х рр., їх спрямованості на здобуття державного суверенітету України та проголошення її незалежності. Створення парамілітарних формувань посідало одне із ключових місць у діяльності національних рухів в республіках СРСР, зокрема і в Україні. Розвиток проукраїнських об'єднань та рухів в період «гласності» фактично руйнував усталені комуністичні стереотипи та підривав діяльність офіційних організацій і структур.

Оцінка становища військовослужбовців у Радянській армії теж є визначальною під час формування концепції, адже значною мірою саме вони стали каталізатором росту незадоволення державною політикою серед населення. Вкрай негативну оцінку отримали рішення керівництва СРСР і його Збройних сил щодо політики та практики військових дій в Афганістані, зростала кількість тих, хто хотів служити виключно в межах України, наприкінці 1991 р. оприлюднили дані про те, що в армії СРСР щороку гинули близько 6600 хлопців, 20% з них закінчували життя самогубством. Як наслідок, на території УРСР розгорнулася кампанія з бойкоту служби в армії, а

самих юнаків, які отримували повістки, почали переховувати від військкоматів. Першим народним висловленням бажання населення захищати батьківщину у складі національних збройних формувань стало знищення своїх військових квитків львівськими призовниками у січні 1990 р. Після ухвалення у липні 1990 р. «Декларації про державний суверенітет» уряд УРСР вже з 12 листопада цього ж року припинив відправлення новобранців за межі України, що створювало зручні передумови для формування виключно українського армійського складу.

Третім аспектом у формуванні концепції досліджуваної проблеми є оцінка ставлення самого офіцерського складу збройних сил до тих процесів, які відбувалися в державі. Розгін мирної демонстрації у Львові на початку жовтня 1989 р. дав поштовх для діячів самостійницького руху в особі представників Львівського крила Народного руху України до створення напівбойової організації, основною метою якої була готовність захистити людей від зазіхань з боку силових відомств - «Варта Руху». Активну пропагандистську роботу у напрямі створення ЗСУ проводив Український Військовий Комітет (лютий 1990 р.). В лютому 1991 р. на науково-практичній конференції у Києві було ухвалено рішення про створення Республіканського Комітету за відродження української армії. 27–28 липня 1991 р. відбувся з'їзд офіцерів України, який оголосив про створення громадської національно-патріотичної організації – Спілки офіцерів України (СОУ), що ставила собі за мету відродити національні збройні сили, висунув вимогу перед парламентом республіки застосувати правові та парламентські важелі.

Ухвалення «Декларації про державний суверенітет України» (16 липня 1990 р.) та положення про право України на власні збройні сили, внутрішні війська й органи держбезпеки стало новою віхою в процесі. Владі республіки дозволялося самостійно визначати місце проходження військової служби своїми громадянами. 24 серпня 1991 р. Верховна Рада України проголосила і схвалила Акт Незалежності України, в якому особливе місце було відведене формуванню власної армії. У спадок від СРСР було отримано понад 700 тис. військовослужбовців, що не відповідало задекларованому Україною курсові на нейтралітет і позаблоковість. Цікаво, що серед загальної чисельності військовослужбовців, які на той час перебували на території України, українці становили меншість. Разом з цим, «вчорашні» військові формування Радянської армії не могли одразу стати повноцінною військовою одиницею ЗСУ. Велику увагу було звернено на проблему зміцнення психологічної готовності військовиків до захисту національних інтересів України, її незалежності та територіальної цілісності. Лише 11 жовтня 1991 р. було ухвалено Концепцію оборони і будівництва Збройних Сил України, яка в цілому відображала основні погляди на будівництво армії. Шляхом поетапного скорочення і послідовного переформування наявних військових округів, чотирьох повітряних армій, окремої армії протиповітряної оборони, ракетної армії та Чорноморського флоту, ЗСУ мали утворити три види

формувань: Сухопутні війська, Військово-повітряні сили та Сили протиповітряної оборони, Військово-морські сили.

В грудні 1991 р., після проведення референдуму, парламент України ухвалив концептуальні з точки зору військового будівництва закони – «Про оборону України» і «Про Збройні Сили України», на підставі яких Президент України Л. Кравчук видав Указ «Про Збройні Сили України», що ставив вимогу у короткі терміни (а саме до 20 січня 1992 р.), подати на підпис голові держави план створення структури українських збройних сил.

Державний курс, який узяла Україна з початку передбачав вирішення усіх питань, що були пов'язані з організацією державних збройних сил, лише цивілізованими мирними методами. Окрім юридичного закріплення української державності, утвердження її міжнародно-правового статусу та формування органів влади в Україні відбувалися процеси, притаманні новим незалежним державам. Щоправда, молода держава опинилася віч-на-віч із важливою проблемою забезпечення своєї військової безпеки. Поза тим, формування ЗСУ відбувалося в умовах перманентної кризи в україно-російських відносинах, яка супроводжувалась загостренням міждержавних відносин навколо проблем територіальної приналежності Криму та розподілу Чорноморського флоту СРСР. Це лише актуалізувало потребу будівництва Української Армії та інших структур, що були покликані забезпечувати обороноздатність держави. Попри те, що становлення незалежної України відбувалося значно спокійніше, ніж в інших республіках СРСР, однак процеси державотворення виявилися важчими, ніж у переважної більшості посткомуністичних держав.

Успішне військове будівництво можливе лише за умови серйозного наукового обґрунтування основних концепцій та рішень у сфері оборони. Значну вагу в цьому процесі мають наукові дослідження, які звертають свою увагу на розвиток національних збройних сил України на початку її незалежності у 1990-х рр. Створення ЗСУ слід розглядати як одне із ключових у розвитку української держави. А тому, дослідження цієї теми потребує врахування низки суспільно-політичних аспектів, серед яких найбільшу вагу мають суспільно-політичні трансформації в СРСР та УРСР у досліджуваний період, ставлення українського суспільства до служби у збройних силах, і, зрештою, ставлення самого офіцерського складу, до політичної ситуації в державі та ідеї державної незалежності України.